

Islámský stát

Vzestup Islámského státu

Od al-Qá'idy k Islámskému státu

Vznik Islámského státu (IS), respektive jeho předchůdce sahá až do roku 1999. Po celých patnáct let hrály v Iráku skupiny zmíněné v předchozí kapitole pod různými jmény vždy určitou roli. Nemělo by nás tedy překvapovat, že Islámský stát v roce 2014 – na první pohled jakoby z ničeho – vůbec vznikl. Překvapivá je spíše skutečnost, že se mu v roce 2014 podařilo za velmi krátkou dobu dobýt rozsáhlé části Sýrie a Iráku. Zčásti se dá jeho triumfální tažení vysvětlit vakuem, jehož vznik měla na svědomí syrská občanská válka a ší'itská vláda v Bagdádu; rivalita mezi Saúdskou Arábií a Íránem pak přispěla k tomu, že toto vakuum i nadále přetrvává. Islámský stát důsledně využil příležitostí, jež mu z této situace plynuly. Dalšími důvody úspěchu Islámského státu jsou jeho přísná organizace a to, že na dobytých územích dokáže lidem zajistit cosi jako veřejné služby.

Na počátku Islámského státu stál Afghánistán. Jordánec Abú Mus'ab az-Zarqáwí, jenž se narodil roku 1966 pod občanským jménem Ahmad Fadíl an-Nazál al-Chalajla, byl roku 1999 propuštěn po pětiletém trestu z jordánského vězení. Odsouzen byl za členství v teroristické skupině *Baj'at al-imám*, založené na počátku devadesátých let palestinsko-jordánským ideologem džihádu Abú Muhammadem al-Maqdisím. Al-Maqdisí vstoupil ve známost v roce 1984 prohlášením, v němž označil Saúdskou Arábii za

„bezbožný stát“. Al-Maqdisí a az-Zarqáwí spolu od roku 1992 úzce spolupracovali. Také al-Maqdisí byl roku 1999 propuštěn na svobodu v rámci amnestie u příležitosti nástupu 'Abdalláha II. na královský trůn. Al-Maqdisí zůstal v Jordánsku a pochvalně hovořil o teroristických útocích z 11. září 2001.

Az-Zarqáwí odešel do Afghánistánu. I tam bylo jeho deklarovaným cílem svrhnout jordánskou královskou dynastii a osvobodit Jeruzalém. Za tímto účelem přivedl do Afghánistánu džihádisty z Levanty. Pomocí písemného doporučení od extremistického kazatele Abú Qatády působícího v Londýně, navázal kontakt s al-Qá'idou, ale oficiálně se k ní nepřidal. Poblíž Herátu si zřídil výcvikový tábor. Svou skupinu pojmenoval nejprve *Džund aš-Šám* (Vojáci Levanty), pak ji ale podle webové stránky svého mentora al-Maqdisího přejmenoval na *Džamá'at at-tauhíd wa 'l-džihád* (Sdružení jednotnosti Boží a džihádu). *Tauhíd* je teologický pojem, jenž označuje přísně monoteistickou víru muslimů a vyzdvihuje „jedinost“ a „jedinečnost“ Boha; extremističtí sunnité ho používají jako bojový termín namířený proti všem, jež – jako třeba ší'ity či súfíje (mystiky) – podezírají z praktikování „mnohobožství“, například kvůli uctívání svatých nebo návštěvě hrobek. Zatímco *tauhíd* představuje jeden z pěti pilířů islámu a jeho praktikování je tedy základní povinností každého muslima, *džihád* mezi ně nepatří. Znakem extremistických sunnitů je, že oba pojmy kladou na stejnou úroveň.

Az-Zarqáwího teroristická skupina bojovala v Afghánistánu na straně al-Qá'idy a Tálibánu. V prosinci 1999 zabránily jordánské tajné služby teroristickým útokům na pětihvězdičkový hotel v Ammánu a další turistické cíle, které az-Zarqáwí naplánoval z Afghánistánu a které měly být provedeny o silvestrovské noci na přelomu dvou tisíciletí. Po 11. září 2001 az-Zarqáwí Afghánistán opustil a před americkými útoky hledal útočiště v Íránu. Ještě téhož roku se usadil v irácko-iránském pohraničí a navázal spolupráci s kurdskou teroristickou skupinou *Ansár as-sunna*; východně od Sulajmáníje vybudoval v těžko dostupné kurdské horské oblasti Bijára novou základnu pro svou teroristickou skupinu *Džamá'at at-tauhíd wa 'l-džihád*, do které nyní vstupovali i Iráčané. Americké bojové letouny bombardovaly tábor v březnu 2003; nato vyhlásil az-Zarqáwí Spojeným státům válku. V srpnu 2003 se jeho militantní skupina přihlásila k teroristickým útokům na jordánskou ambasádu a zastupitelství OSN v Bagdádu a také na mešitu Imáma 'Alího v an-Nadžafu, která je pro ší'ity svatým místem; mezi 95 mrtvými

z an-Nadžafu byl i ájatolláh Muhammad Báqir al-Hakím, jeden z předních iráckých ší'itských duchovních. Již po prvních teroristických útocích bylo zřejmé, jaké má az-Zarqáwí záměry: vedl válku proti mezinárodnímu společenství států a proti ší'itským muslimům.

Jeho mentor al-Maqdisí se v roce 2004 az-Zarqáwího zřekl. Již v roce 1999 varoval al-Maqdisí v jednom známém spise před tím, aby byli jiní muslimové prohlašováni za „nevěřící“ a s tímto odůvodněním zabíjeni. Az-Zarqáwí naopak citoval středověkého teologa Ibn Tajmíju, který ší'ity označil za „nepřátele“, již „lžou“ a proti nimž je třeba „bojovat“. Az-Zarqáwí zabíjel ší'ity a popravoval i zahraniční rukojmí, jako například v květnu 2004 Američana Nicholase Berga.

V září 2004 složil az-Zarqáwí přísahu věrnosti, tzv. *baj'u*, al-Qá'idě a jejímu vůdci Bin Ládínovi. Jeho teroristická skupina se od této chvíle nazývala *Tanzím qá'idat al-džihád fi bilád ar-ráfidajn* (Organizace základny džihádu v Mezopotámii). Místo tohoto rozvleklého jména se ale vžil název „al-Qá'ida v Iráku“. Jako předtím al-Maqdisího i vůdce al-Qá'idy čím dál víc iritovala az-Zarqáwího neorganizovaná brutalita a jeho postup proti ší'itům. Az-Zarqáwího strategie směřovala k tomu, aby se krvavými útoky rozpoutala v Iráku občanská válka mezi sunnity a ší'ity, což se mu v únoru 2006 útokem na svatou mešitu s hrobkou v as-Sámarrá', v níž jsou pohřbeni desátý a jedenáctý imám ší'itů, nakonec opravdu podařilo.

Bin Ládínův nástupce az-Zawáhíri již o rok dříve vyzval az-Zarqáwího dopisem k tomu, aby se soustředil na válku proti režimu v Bagdádu a proti okupantům a přestal s vražděním ší'itských civilistů. Jak Bin Ládín, tak az-Zawáhíri odmítali zabíjení ší'itských muslimů, byli však smířeni se az-Zarqáwího nárokem na vůdčí postavení v Iráku, protože az-Zarqáwí přiváděl al-Qá'idě nové členy. Teroristická síť al-Qá'idy přestala být pouhým sdružením džihádistů ze států oblasti Perského zálivu a Egypta.

Az-Zarqáwímu jeho taktika vyšla: stal se nesporným vůdcem nejdůležitější teroristické organizace v Iráku. 15. ledna 2006 ji sloučil s pěti menšími džihádistickými skupinami do uskupení *Madžlis šúrá al-mudžáhidín* (Poradní sbor mudžáhidů). Az-Zarqáwího prvořadým cílem bylo vyhnat pomocí džihádu okupanty z Iráku. Na začátku roku 2006 však rovněž prohlásil, že boj se sice odehrává v Iráku, pohledy se však upírají k Jeruzalému. V době po pádu Saddáma Husajna byla Sýrie nejdůležitější tranzitní zemí pro zahraniční džihádisty na cestě do Iráku. K az-Zarqáwímu se připojovali také

Syřané. Mimoto udržovala vztahy se az-Zarqáwím i syrská vláda, která se obávala, že se po Iráku stane dalším kandidátem na změnu režimu.

7. června 2006 byl az-Zarqáwí zabit při americkém leteckém útoku, když se zdržoval v jednom domě v Ba'qúbě. Jeho nástupcem byl jmenován Abú Ajjúb al-Masrí, jenž však postrádal az-Zarqáwího charisma. Teroristická skupina se ale po az-Zarqáwího smrti nerozpadla. 15. října 2006 se „al-Qá'ida v Iráku“ přejmenovala na „Islámský stát v Iráku“ (ISI). Za jeho vůdce byl určen Abú 'Umar al-Baghdádí, vlastním jménem Hamíd Dáwúd az-Záwí. Podrobnosti o jeho identitě nikdy nevyšly najevo. Jisté je pouze to, že byl Iráčan. Abú 'Umar al-Baghdádí sestavil jakýsi vládní kabinet, v němž se Abú Ajjúb al-Masrí stal ministrem války. Kabinet se pustil do budování kvazistátních struktur, aby si dobyté teritorium udržel a dokázal ho spravovat. Potřebné finanční prostředky si ISI opatřoval výkupným, výpalným a příjmy z pašeráctví ropy. Charles Lister, jeden z předních analytiků zaměřujících se na IS, odhaduje, že jeho příjmy činily již tenkrát 70 až 200 milionů dolarů ročně.

Abú 'Umar al-Baghdádí měl sice pro Irák vypracovaný vlastní program, nesporný vliv však již tehdy měli čečenští bojovníci, jednající rovněž s ohledem na svou vlast. Al-Baghdádí tak například dal v Bagdádu unést ruské občany a po Moskvě žádal změnu politiky vůči Čečensku. Al-Baghdádí nesložil al-Qá'idě výslovnou přísahu věrnosti, což zpočátku nehrálo žádnou roli. Vůdci ISI navzdory doporučením al-Qá'idy pokračovali v brutalitě az-Zarqáwího. Při koordinovaných útocích na jezidské vesnice v severním Iráku bylo 15. srpna 2007 zabito 800 lidí. Brutalita ISI vedla ale i v sunnitsko-arabských provinciích k tomu, že se místní civilní obyvatelstvo džihádistům postupně vzepřelo.

Kmeny, které se už nechtěly podřizovat al-Baghdádího nadvládě, se spojily a založily tzv. „Hnutí probuzení“ (*Sahwa*). S americkou podporou pak bojovaly proti ISI. Tlak na džihádisty byl tak velký, že jich většina Irák opustila. Počet džihádistů, kteří se hlásili k ISI, poklesl na méně než 800. Od roku 2008 se tím dramaticky snížil i počet obětí teroristických útoků. Odchod amerických vojsk, zahájený v polovině roku 2009, však hnutí *Sahwa* oslabil a umožnil, aby se zbytky ISI zase začaly organizovat. Tento proces se urychloval s postupným stahováním amerických jednotek, jež bylo ukončeno v prosinci 2011.

Když se džihádisté dostali díky hnutí *Sahwa* pod tlak, přeložil Abú 'Umar al-Baghdádí své sídlo z provincie Anbár do Mosulu. Odtud řídil obnovu své

teroristické skupiny. Stažení amerických jednotek, které pokračovalo podle plánu, rozšířilo jeho manévrovací prostor a politika ší'itského iráckého premiéra Núrího al-Málíkího, zaměřená proti sunnitům, mu zajistila přísun nových rekrutů. Mezi nimi byla i řada členů hnutí *Sahwa*, kterým al-Málíkí navzdory tomu, co přislíbil Američanům, přestal vyplácet měsíční služné. Díky tomu mohli členové ISI v druhé polovině roku 2009 spáchat v Iráku ty nejkrvavější atentáty za posledních šest let.

Abú 'Umar al-Baghdádí byl zabit 18. dubna 2010 při americkém vzdušném útoku. Jeho nástupcem se stal Abú Bakr al-Baghdádí. Ten odvozuje svůj původ od proroka Muhammada, což dává najevo černým turbanem. Propaganda ISI, která mezitím dosáhla profesionálnější úrovně, srovnávala al-Baghdádího postavení se situací, v níž se ocitl samotný Muhammad, když v letech 622 až 632 budoval v Medíně první islámskou obec. Marginalizaci, která mu hrozila, unikl ISI mimo jiné díky tomu, že počínaje rokem 2011 našel nové pole působnosti v občanské válce v Sýrii.

V Iráku připravoval Abú Bakr al-Baghdádí vojensky pečlivě naplánované operace, které trvaly vždy dvanáct měsíců a měly se stát základem pro zřízení životaschopného státu. Cílem operace „Proboření zdí“, započaté v červenci 2012, bylo osvobození džihádistů a kádrů dřívější ba'athistické vlády z iráckých věznic. Při útoku na vězení Abú Ghurajb, největší z osmi akcí provedených v roce 2013, bylo 21. července osvobozeno přes 500 osob, které se následně přidaly k ISI. Týden na to začala kampaň „Žně vojáků“, trvající do června 2014 a završená dobytím Mosulu. Ta si kladla za cíl podryvat morálku iráckého vojska a bezpečnostních sil cílenými atentáty, útoky na slabě obsazené pouliční kontrolní hlídky a pustošením domů vojáků – a očividně svého cíle dosáhla.

Současně s tím rozšiřoval Abú Bakr al-Baghdádí od roku 2013 své panství do Sýrie, kde po krutých vnitřních bojích získal převahu nad konkurenční Frontou an-Nusrá. Zatímco an-Nusrá, jejíž členové jsou převážně Syřané, si za nejvyšší cíl klade boj proti al-Asadově režimu, staví IS do popředí nadvládu chalífátu čili globální politickou agendu. Vyhlášení chalífátu jasně ukázalo, že ambice Abú Bakra al-Baghdádího přesahují hranice Iráku a Sýrie.

Nesouhlas se ozval z úst az-Zarqáwího mentora Abú Muhammada al-Maqdisího. Ten vyzval bojovníky džihádu v Sýrii, aby se přidali k Frontě an-Nusrá. Al-Baghdádí naproti tomu zůstal věrný politické linii zakladatele IS az-Zarqáwího. Stejně jako az-Zarqáwí i al-Baghdádí postupuje bez

jakýchkoli zábran brutálně vůči svým protivníkům i nenáviděným ší'itům. Tak jako az-Zarqáwí se ani on nepodřizuje vůdcům al-Qá'idy, nýbrž trvá na své vůdčí roli. Naopak teroristické skupiny patřící k al-Qá'idě (jako Fronta an-Nusrá) se – na rozdíl od az-Zarqáwího a al-Baghdádího – nejprve snaží získat jisté přijetí u obyvatelstva a teprve na tomto základě vedou džihád.

Zatímco al-Qá'ida si vydržovala (a nadále vydrží) loajální teroristické skupiny v různých zemích, buduje IS na pevném území státní struktury, což mu propůjčuje určitou atraktivitu. Po ruce má hned několik skupin bojovníků: džihádisty ze zahraničí, kteří chtějí žít v „Islámském státě“, někdejší ba'athistické kádry z armády, tajných služeb a byrokracie, kteří přinášejí dovednosti nutné pro budování státu, a řadové bojovníky z kmenů, kteří táhnou do války jako pěchota IS.

Islámský stát je od roku 2003 součástí politického života v Iráku. Rozhodující změna přišla v okamžiku, kdy změnil svou strategii a přestal být jen teroristickou organizací, která útočí jednou tady a podruhé tam a udržuje si výcvikové tábory v poušti. Zásadní zlom nastal, když se z teroristické organizace stal stát, který má rozlohu srovnatelnou s Jordánskem a žije v něm přes deset milionů lidí, a když se také začal jako stát chovat – jako stát s vojskem, dostatkem financí a nadnárodní strategií. V Sýrii tento moment přišel s dobytím ar-Raqy, v Iráku s dobytím Mosulu a dalších sunnitských provincií. IS se tím stal zdrojem ohrožení nejen pro své sousedy na Blízkém východě, ale i mimo region.

Důvody vojenského úspěchu Islámského státu

Je děsivé, že IS, který v tolika ohledech popírá hodnoty naší civilizace, bude alespoň v nejbližší době i nadále existovat. Prvním důvodem je jeho personální síla. Jestliže totiž IS začal jako teroristická milice, nejpozději v létě 2014 se rozrostl do velikosti vojska. Lister odhaduje, že tato armáda čítá na 31 000 bojovníků. Když se roku 2008 zdál být předchůdce IS na pokraji zániku, hlásilo se k němu sotva 800 bojovníků. Mnozí jeho ozbrojenci mají bojové zkušenosti ze svého působení v al-Qá'idě nebo u syrského či iráckého vojska, z něhož dezertovali. Za svůj nárůst vděčí IS hlavně absorpci jiných džihádistických skupin a rekrutování příslušníků kmenů. Žádná jiná teroristická skupina totiž svým členům nevyplácí vyšší žold než IS. Kromě

základního měsíčního služného ve výši 500 až 600 dolarů dostávají ozbrojenci příplatky, které závisejí na počtu jejich žen a dětí. Tím se IS stává v zemích, kde panuje chudoba a je takřka nemožné sehnat práci, atraktivním zaměstnavatelem.

Noví rekruti jsou cvičeni v táborech, které jsou zjevně udržovány ve všech větších městech spadajících pod kontrolu IS. Přijati jsou pouze ti, kdo přinesou písemné doporučení některého člena IS. Do boje táhnou s jistotou, že padnou-li, stanou se „mučedníky“ (*šahíd*). Věří, že si tak zajistí cestu do ráje a svou smrtí se stanou nesmrtelnými. Skutečnost, že jsou při zabíjení „nevěřících“ sami připraveni zemřít, prakticky znemožňuje vést s nimi jakýkoli dialog. Ztratili pocity empatie a smutku, což ještě stupňuje jejich potěšení z nezřízeného násilí, stínání hlav a zabíjení dokonce i žen a dětí.

Dalším důvodem úspěchu IS je efektivní vojenská organizace. Už ve vězení za americké okupace rekrutoval Abú Bakr al-Baghdádí mezi vězni někdejší irácké důstojníky – a ti ovládají klasické vedení války a maskování. Bojovníci al-Qá'idy jsou naopak vycvičeni v partyzánském boji. Vojáci z irácké armády, rozpuštěné v roce 2003, byli přijati, pokud „litovali“ svého počínání za Saddáma Husajna a složili IS přísahu věrnosti.

Při svých vojenských operacích používá IS taktiku sestávající z mobility, teroru a psychologického deptání. Zvláště účinnou se ukázala být strategie, při níž malé mobilní jednotky nečekaně vpadnou na nějaké území; dále podniká IS na nepřátele, jako jsou ší'ité a menšiny, klasické teroristické útoky, které mají způsobit co nejvyšší počet obětí a šířit tak mezi lidmi paniku. Cílená zabíjení a popravy mají zdeptat nepřítele; krom toho je běžnou praxí, že první jednotka, která vstoupí do dobytého města, okamžitě vykoná na hlavním náměstí několik náhodných poprav, aby zastrašila obyvatele a zahнала je na útěk. Jelikož oddělení propagandy IS šíří videozáznamy z těchto masakrů, vědí obyvatelé daného města, co je čeká. Až do bitvy o Kobanê se IS vyhýbal bitvám, v nichž nemohl zvítězit. V případě Kobanê se vojenské vedení poprvé zachovalo iracionálně. Navzdory vysokým ztrátám chtěl IS tuto enklávu, jež se stala předmětem prestiže, obsadit stůj co stůj.

Třetím důvodem úspěchu IS je množství a kvalita zbraní a munice, jež má k dispozici. Zpočátku získával IS – vedle nákupu zbraní na černém trhu – výzbroj od zběhlých vojáků a od skupin, které k němu přeběhly od méně extremistických organizací. Další zbraně, například klasický sovětský tank T-55, se mu podařilo ukořistit při útoku na kasárna regulérní syrské armády.

Zlomovým momentem ale bylo dobytí Mosulu, kde po útěku všech zde umístěných 30 000 vojáků padlo IS do rukou kromě moderních zbraní také několik set obrněných terénních vozidel Humvee a ruční protiletadlové řízené střely, tzv. Manpads.

Čtvrtý důvod síly IS lze spatřovat v tom, že se mu díky promyšlenému systému financování podařilo získat nezávislost na cizích sponzorech. IS je považován za celosvětově nejbohatší teroristickou organizaci v dějinách. Již mezi lety 2005 a 2010 údajně nepřekročil podíl plateb zvenčí pět procent rozpočtu. V provinciích Ninive (Mosul) a Anbár si totiž teroristé IS velice rychle vybudovali mafiánskou síť, která vymáháním výpalného, zadržováním rukojmích a vybíráním mýtného vydělávala miliony dolarů měsíčně. Lister odhaduje, že jen vymáháním výpalného v Mosulu přitékalo v roce 2014 do pokladny IS každý měsíc dvanáct milionů dolarů.

Výnosný je také prodej starožitností na mezinárodních černých trzích, zabavování majetku vyhnaných menšin a výkupné za rukojmí. Francie údajně v dubnu 2014 zaplatila za propuštění čtyř rukojmích osmnáct milionů dolarů. Příručka IS z roku 2004 obsahuje návod, jak postupovat při únosu cizinců i při následném vymáhání výkupného. Podle odhadu deníku *New York Times* bylo v letech 2009 až 2014 vyplaceno al-Qá'idě a jiným džihádistickým teroristickým skupinám celkem 125 milionů dolarů. Americká vláda odmítá platit výkupné, takže její unesení občané jsou většinou popraveni.

Po vyhlášení chalífátu zavedla daňová správa IS určitý systém zdanění; jako první byly stanoveny odstupňované tranzitní poplatky pro nákladní vozy. Nákladní vozy převážející potraviny platí 300 dolarů, většina ale musí uhradit 800 dolarů. Na oplátku řidiči dostanou ochranu před bandity. Nicméně nejdůležitější zdroj příjmu představuje prodej ropy a ropných produktů. Jen z Iráku pašuje IS denně 50 000 barelů do sousedních států, což mu při ceně dvacet dolarů za barel vynáší milion dolarů za den. K tomu lze přičíst odhadovaných 20 000 barelů denně ze Sýrie. Mezinárodní společenství proto usiluje o to, aby se zamezilo pašování zboží do sousedních zemí a alespoň částečně přiškrtil příliv peněz teroristům. Ze všech zmíněných zdrojů se IS daří ročně získat přes dvě miliardy dolarů.

IS je ale také – a to je pátým důvodem jeho síly – mimořádně přitažlivý pro radikalizované islamisty kvůli svému „státnímu uspořádání“. Islámský stát totiž skutečně existuje a není jen pouhou ideologií jako al-Qá'ida, jejíž velitelé se navíc skrývají v pohoří Hindúkuš. Radikály láká i to, že si IS

nárokuje obnovení chalífátu. Zejména islamisté ze Saúdské Arábie a Jemenu věří, že to, co dělají ve jménu IS, je dobré pro islám a pro Boha. Bojovníkům z Evropy a Ruska IS naopak nabízí ideologii boje a iluzi slávy; pro ně je již samotná možnost bojovat a zemřít za chalífát důležitější než válčit proti al-Asadovi. Kromě toho jim společnost džihádistů skýtá pocit bezpečí a ochrany; džihád je pro ně *cool*.

Pro sunnity je IS atraktivní také proto, že chce v Damašku a Bagdádu, hlavních městech prvních dvou arabských veleříší Umajjovců a 'Abbásovců, znovu zřídit sunnitskou vládu. Tato myšlenka oslovuje sunnitské Araby, kteří pokládají „alawitskou vládu“ v Damašku a „ší'itskou vládu“ v Bagdádu za urážku a cítí se být tamějšími režimy vyloučení z účasti na správě státu. Určitou roli při tom hraje okolnost, že tito sunnité nevnímají politiku „de-ba'athizace“ v Iráku jako politiku, která si klade za cíl odstranit totalitní ba'athistické dědictví, nýbrž jako kolektivní mstu na sunnitech. Na ší'itské mocnáře dopadá výtky, že minimálně trpěli cílené zabíjení sunnitů ší'itskými milicemi, čímž jen prohlubovali odcizení sunnitů ve vlastní zemi.

Šestým faktorem, jež nesmíme podceňovat, je skutečnost, že IS má útočiště jak v Sýrii, tak v Iráku. Bude-li napaden v jedné zemi, může se stáhnout do druhé a tam se opět konsolidovat. Pokud by se dostal pod tlak v Iráku, zaměřil se dočasně na Sýrii. Koalice proti IS je totiž rozštěpená: Pro Západ je nejvyšší prioritou válka proti IS, zatímco pro arabsko-sunnitské státy svržení al-Asada. Dokud se neshodnou na společném postupu v otázce Sýrie, bude z toho IS jen profitovat.

Totalitní stát

Zastrašování terorem

IS je něčím víc než jen teroristickou milicí. Al-Qá'ida byla spojením malých buněk a mnoha atentátníků, kteří jednali zčásti z vlastní iniciativy; s bojovým heslem džihádu se nepojil žádný konkrétní politický cíl. IS ale vládne území rozprostírajícímu se od Aleppa na severu Sýrie až po okraj Bagdádu. Díky svému programu a přísné organizaci je schopen vést nadnárodní džihád. Na jeho špici stojí samozvaný chalífa, jeho bojovníci pocházejí

z celého islámského světa a z nemalé části dokonce ze Západu a Ruska. IS si udržuje justici, která praktikuje šari' u, administrativu, jež vybírá daně a clo, a armádu, která se může postavit konvenčním vojskům. Jeho vedení se stará o to, aby se stavěly silnice, aby fungovalo zásobování vodou a plynem a aby v nevojenských zařízeních pracovali lékaři a inženýři.

Od té doby, co Abú Bakr al-Baghdádí vyhlásil stát, který zaujal místo džihádistických sítí, musí dokazovat, že on i jeho kádry jsou skutečně schopni vládnout milionům lidí. Al-Baghdádí, jenž se patrně zdržuje většinou v Mosulu, za tímto účelem roky budoval kvazistátní správu. Na rozdíl od Bin Ládina, jehož fotografie s rozjasněným pohledem se stala ikonou moderního džihádu, zůstal al-Baghdádí dlouho v utajení. Až po kázání proneseném 4. července 2014 ve Velké mešitě v Mosulu a šířeném oddělením propagace IS si o něm mohl svět udělat obrázek. Když onoho pátku vstoupil do mešity, byl představen jako „váš nový chalífa Ibráhím“. Al-Baghdádí se narodil roku 1971 jako Ibráhím 'Awwád al-Badrí v jedné vesnici u as-Sámarrá' severně od Bagdádu. Ačkoli byla jeho rodina velmi chudá, vystudoval v Bagdádu islámskou teologii. Své studium zakončil disertační prací o Ibn Tajmíjovi; nadále působil na teologické škole v bagdádské čtvrti al-A'zamíja, když v roce 2003 vtrhla do Iráku „Koalice ochotných“.

Al-Baghdádí, který do té doby nijak nevzbuzoval pozornost, se přidal ke skupině povstalců nazvané *Džamá'at džajš ahl as-sunna* (Sdružení vojska sunnitů) a vedl její šari'atský výbor. Roku 2004 byl zatčen v al-Fallúdže a internován v americkém táboře Camp Bucca, kde se podle všeho radikalizoval. Po propuštění z vězení se v roce 2006 přidal ke skupině *Madžlis šúra al-mudžáhidín* Abú Mus'aba az-Zarqáwího, jehož brutální zacházení s nepřáteli si osvojil; i zde se ujal vedení šari'atského výboru. To, že al-Baghdádí odvozuje svůj původ od proroka Muhammada, mu – spolu s teologickým vzděláním – propůjčuje jistou náboženskou legitimitu, jež ho staví nad vůdce al-Qá'idy Bin Ládina a az-Zawáhirího, což mu 29. června 2014 ulehčilo vyhlášení chalífátu. Jako chalífa si dává říkat svým vlastním jménem Ibráhím. Předtím si za válečné jméno zvolil Abú Bakr al-Baghdádí. Abú Bakr byl první chalífa v čele muslimské obce po Muhammadově smrti; al-Baghdádí tak dává najevo, že stejně jako Abú Bakr patří ke kmeni Qurajšovců, z něhož pocházel prorok Muhammad. Přízviskem al-Baghdádí pak poukazuje jednak na svůj irácký původ, jednak na svůj cíl – obnovit v Bagdádu sunnitský chalífát. Titulem „chalífa“ také otevřeně napadá legitimitu vládců

Saúdské Arábie: saúdští králové totiž nesou prestižní titul „strážci obou svatých míst“, Mekky a Medíny.

„Chalífa“ má dva zástupce, jednoho pro Irák a jednoho pro Sýrii. Oba jsou bývalými důstojníky irácké armády, rozpuštěné v roce 2003. Pod „chalífou“ stojí „kabinet“ s devíti ministry, který se stará o každodenní záležitosti státu; každou z třinácti provincií v Sýrii a Iráku vede guvernér. Třináctičlenná vojenská rada je zodpovědná za vojenské operace, jež provádí více než tisíc zkušených velitelů. Mezi známá a často skloňovaná jména patří bývalý irácký důstojník Abú Ahmad al-'Ulwání, kosovský Albánec Abú 'Abdalláh al-Kosofí, Egyptan Abú Džandal al-Masrí, Jemenec Abú Hudhajfa al-Jamaní a irácký Kurd Abú Chattáb al-Kurdí, který velel ofenzivě proti Kobaně.

Páteř IS tvoří někdejší ba'athističtí důstojníci. Když se stal Abú Bakr al-Baghdádí v roce 2010 novým vůdcem ISIS, pustil se jeho důvěrník Hadždží Bakr, vlastním jménem Samír al-Chalífawí, do profesionalizace vojska. V rámci ní tento Iráčan, který se za režimu Saddáma Husajna podílel na vývoji zbraňových systémů, nahradil méně zkušené džihádisty ve vedoucích pozicích ozbrojených sil zkušenými druhy z rozpuštěné irácké armády. Abú Bakr al-Baghdádí, Hadždží Bakr a Abú Muslim at-Turkmání, současný zástupce al-Baghdádího pro Irák, se poznali mezi lety 2004 a 2005 ve věznicích Camp Bucca, kde byli internováni pro účast na vzpouře proti okupačním mocnostem. Hadždží Bakr byl zabit v lednu 2014 v Sýrii při boji s jinými rebely. Na vedoucích civilních postech pak z ba'athistů působí Azhar al-'Ubadj jako guvernér Mosulu a Ahmad 'Abd ar-Rašíd jako guvernér Tikritu, oba bývalí generálové. Podle odhadů tvoří někdejší důstojníci z armády Saddáma Husajna třetinu lidí ve vedoucích pozicích kolem al-Baghdádího. Deník *New York Times* informoval o minimálně jednom generálovi, který se přidal k IS poté, co byla zamítnuta jeho žádost o návrat do nové irácké armády.

Na první pohled se IS a ba'athisté zdají být nepravděpodobnými spojenci. Spojuje je však společný nepřítel, ší'ité, byť je obě strany nenávidějí z rozdílných důvodů. Krom toho se jejich ideologie příliš nerozcházejí. Obě jsou totalitními ideologiemi nepřipouštějícími žádnou odlišnost a obě mají stejné kořeny: arabismus ('*urúba*) a islám. Pro stranu Ba'ath stojí v popředí arabství; přesto její zakladatel Míšíl Aflaq a její nejdůležitější křesťanský zástupce v Iráku Táriq 'Azíz konvertovali k islámu. Ba'athistická ideologie totiž sugeruje, že '*urúba* je součástí islámu. Naopak IS staví do popředí

islám, avšak nepřipouští žádné jeho nearabské verze a ničí například kurdské mešity a hrobky.

„Kabinet“ IS se skládá z rezortů pro válku, zbraně, zahraniční bojovníky a sebevražedné atentátníky, všeobecnou bezpečnost, zajatce, všeobecnou koordinaci, všeobecnou správu, finance a sociální služby. Mluvčím IS je Syřan Abú Muhammad al-'Adnání, který byl důvěrníkem az-Zarqáwího a od roku 2005 strávil pět let v americkém zajetí v Iráku. Další známou tvář je Čečenec Abú 'Umar aš-Šíšání z Gruzie, jehož občanské jméno zní Tarchan Batirašvili a který v Gruzii působil jako důstojník tajné služby; dnes je vojenským velitelem pro Sýrii. Syrsko-americký občan Ahmad Abú Samra vede oddělení propagandy, bahrajnský občan Abú Hummám al-Atharí, jenž je žákem Abú Muhammada al-Maqdisího, zodpovídá za výklad šarí'y; tuniský občan Táriq bin at-Táhir al-'Auní al-Harzí je považován za jednoho z nejdůležitějších prostředníků pro rekrutování zahraničních bojovníků a transfer peněz. Turkmen Abú 'Umar al-Qirdaš, irácký občan a někdejší irácký generál, patří k nejdůležitějším expertům na výbušniny. Francouzský džihádista Salim Benghalem je údajně zodpovědný za popravy v Sýrii.

Hrůzu a odpor šíří IS stínáním hlav. První masové stínání hlav je známo z července 2014, kdy bylo popraveno 75 vojáků syrské armády a jejich hlavy byly vystaveny podél silnice ve městě ar-Raqqa. IS se při tomto druhu popravy odvolává na Korán 47:4, kde stojí: „A když se střetnete s nevěřícími, udeřte je do šíjí, a až jim způsobíte úplnou porážku, pevně je spoutejte! A potom je buď omilostněte, anebo je propustte za výkupné, pokud válka neodloží své břímě.“ Stínání hlav „nepřátel“ má u sunnitských extremistů dlouhou tradici. Sahá až k umajjovskému vládci Jazidovi, který v roce 680 setnul v Karbalá' hlavu svému protivníkovi Husajnovi; Husajnova hlava pak byla převezena do Damašku, hlavního města Umajjovců.

Americkému novináři Jamesi Foleymu, unesenému 22. listopadu 2012, uřízl hlavu 19. srpna 2014 džihádista s londýnským přízvukem. Tentýž džihádista popravil 2. září 2014 izraelsko-amerického novináře Steva Sotloffa. 13. září 2014 uveřejnil IS video, na němž džihádisté stínají hlavu Britu Davidu Hainesovi, unesenému v březnu 2013, který pracoval pro humanitární organizaci. O jedenáct dní později stejným způsobem popravila alžírská džihádistická skupina *Džund al-chiláfa* (Vojáci chalífátu), která se připojila k IS, francouzského občana Hervé Gourdelu jako akt pomsty za účast Francie na leteckých útocích proti IS. Ještě předtím vyzval mluvčí

IS Abú Muhammad al-'Adnání k celosvětovým atentátům na občany států sdružených v koalici proti IS. 3. října 2014 byla setnuta hlava Britu Alanu Henningovi, jenž pracoval pro humanitární organizaci. Na videozáznamu s Henningovou popravou byla také ohlášena nadcházející poprava amerického medika Petera Edwarda Kassiga, který měl přes sebe rovněž oranžový přehoz, jaký se používal na základně Guantánamo. Video z 16. října pak ukazuje džihádistu s londýnským přízvukem, jak drží utatou Kassigovu hlavu.

Stínání hlav občanům západních států vyvolalo na Západě děs; stejným způsobem bylo ale popraveno mnohem více Arabů a muslimů. V bitvě o město 'Arsál byla 28. srpna 2014 setnuta hlava libanonskému rotmistrovi. 1. října 2014 popravili bojovníci IS blízko Kobanê deset osob, mezi nimi tři ženy. O tři dny později popravili blízko iráckého města Tikrít iráckého kameramana Ra'ada al-'Azzáwiho. Stínání hlav bylo zaznamenáno rovněž v iráckém městě Bajdží. Video z 16. listopadu 2014 ukazuje popravu osmnácti vojáků syrské armády, která byla údajně vykonána ve městě Dábiq na severu Sýrie.

U Islámského státu vystupuje do popředí především válka a teror. IS by ale nemohl mít dlouhého trvání, pokud by alespoň zčásti nenaplňoval očekávání obyvatel. Ti se přece zřekli svých ústředních vlád, protože byli zklamáni způsobem, jímž vládly. Aby si zajistil alespoň pasivní loajalitu civilního obyvatelstva, musí IS nabízet víc než vlády v Damašku a Bagdádu. K tomu mu slouží dotace na pohonné hmoty a potraviny, byť si takto zároveň vynucuje „mrtvolné ticho“ obyvatel. Pro každé město vydává IS „chartu“ s obecním řádem.

Dalším důležitým bodem je doslovné uplatňování šarí'y. O to se starají šarí'atské soudy, zřizované ve městech hned po jejich dobytí. Policejní hlídky dohlíží na dodržování restriktivních předpisů. Podle nich jsou obyvatelé povinni vykonávat pět rituálních modliteb denně a nosit „islámský oděv“; muži si musejí nechat narůst vousy, ženy se musejí celé zahalovat. Zakázáno je požívání alkoholu, kouření i poslech západní hudby. Muži a ženy jsou přísně separováni; šarí'atské soudy ukládají tresty *hudúd* („hranice“, tj. tresty stanovené přímo Bohem), což jsou tělesné tresty vynášené při provinění proti majetku jiných, veřejné bezpečnosti a veřejné morálce – nařizují například useknutí ruky za krádež. Nemuslimové – pokud se jim nepodařilo uprchnout – musejí za svou „ochranu“ platit daň z hlavy (*džizja*).